

Partiernas regionalisering eller regional partibildning?

av Cecilia Malmström

På ett offentligt möte i september 1996, inför tiotusentals åskådare, lät Umberto Bossi, ledare för det norditalienska partiet Lega Nord, utropa den fria republiken Padanien. Mötet hölls i Venedig och var kulmen på en kampanj som inletts under våren tidigare samma år. Självständighetsförklaringen och bildandet av den padanska staten var, menade Bossi, en naturlig följd av att den korrupta italienska staten vägrade se till Norditaliens intressen. Umberto Bossi dömdes, tillsammans med en partikamrat, i juli 1998 till villkorligt fängelsestraff för motstånd mot myndigheterna och för att ha försökt splittra den italienska staten.

Umberto Bossis Lega Nord har sedan bildandet 1982 sett den italienska centralmakten som sin främsta fiende och menar att politikerna i Rom har kört Italien i botten. Partiet har under 15 år förespråkade ett federalt Italien men har nu övergått till att bli ett separatistiskt parti som vill se ett suveränt Padanien. Padanien är ett samlingsnamn på delar av Norditalien – inte precis definierade – kring Po-floden. Ibland räknas upp till nio (av totalt 20) italienska regioner in i Padanien. Umberto Bossi själv har varit ovillig att avgränsa Padanien och sagt att det är ett politiskt projekt, snarare än ett geografiskt.

Det skulle vara frestande att avfärda Bossi som en clown och Padanienprojektet som ett politiskt jippo utan betydelse, men faktum är att Lega Nord i det senaste nationella valet 1996 fick stöd av tio procent av italienerna. Partiet har också ingått i den italienska regeringen under några månader 1994. Lega Nord och det av Umberto Bossi definierade padanska "folket" har således blivit en maktfaktor i italiensk politik. Lega Nord är bara ett – om än extremt – exempel på regionala rörelser och partier i Västeuropa som kräver mera makt för regionerna. Andra, mer våldsamma exempel, är den baskiska terrorrörelsen ETA som kräver en egen baskisk stat, eller den korsikanska rörelsen FLNC som vill ha ett fritt Korsika. De flesta regionala partier verkar dock inom det parlamentariska systemet. I Skottland har det skotska nationalistpartiet SNP, med bland annat Sean Connery i spetsen, krävt en egen skotsk stat. Efter en folkomröstning i september 1997 beslutades att ett eget folkvalt skotskt parlament upprättas år 2000. I Spanien sitter den konservativa regeringen kvar endast tack vare en uppgörelse med flera mindre regionala partier i Katalonien, Baskien och Kanarieöarna. De nämnda exemplen visar att den

politiskt organiserade regionalismen i högsta grad är levande i Västeuropa idag samt att den i vissa fall fått genomslag även på den nationella politiken. Det är givetvis intressant att fundera kring vad detta innebär för Västeuropa och den europeiska integrationen. En annan central fråga är vad det betyder för de nationella partisystemen när regionala politiska rörelser ställer allt mer högljudda krav. Det är om detta som föreliggande artikel skall handla.

Det regionala territoriet

Regionen som idé har haft varierande betydelse inom den politiska historien i Västeuropa. Under medeltiden var regionen på många sätt den naturliga enheten för handel och produktion. I självstyrande stadsstater, furstendömen och provinser fanns på många ställen en utvecklad gemensam identitet och egna institutioner. Under 1800-talet och vårt sekels början var den nationalistiska doktrinen stark i Europa, något som ledde till bildandet av stater som Tyskland, Belgien, Italien, Finland och Norge. Säkerhetspolitiskt tänkande och behovet av att skapa buffertstater kombinerades med idéer om en nation, ett folk och ett språk. Den nationalistiska ideologin var levande också i områden som inte blev stater men där det fanns ett nationellt och politiskt medvetande, t.ex. i Alsace, Baskien, Bretagne, Skottland och Katalonien. Under 1960- och 70-talen svepte ånyo en våg av nationalism/regionalism över Europa, något som ledde till olika former av territoriellt organiserade rörelser och partier, ofta inspirerade av befrielseströrelserna i tredje världen under denna tid.

Under 1980- och 90-talen har regionen i Europa åter hamnat i fokus, denna gång i samband med diskussionen om den europeiska integrationens framtid. Begreppet "regionernas Europa" är vanligt förekommande, ett uttryck som inte är klart definierat men som tycks innebära en vision där regionernas makt och inflytande har stärkts på de europeiska staternas bekostnad. Vissa ser detta som något positivt och som ett led i att stärka det folkliga engagemanget och demokratin inom EU, andra varnar för ökad regional konkurrens och "mikronationalism". Oavsett vad man lägger i begreppet har regionen fått en ökad faktisk betydelse inom den europeiska unionen.

Den regionala konkurrensen har otvivelaktigt ökat och regioner försöker med olika medel locka till sig investeringar, turister och företag, genom specifika regionala marknadsföringsprogram. Sedan den gemensamma regionalpolitiken infördes 1975 har en allt växande del av EU:s budget kanaliserats genom olika former av regionala stöd till medlemsländerna. På det kulturella planet finns ett ökat intresse för regionala kulturer och minoritetsspråk, något som också stöds och uppmuntras av EU. Politiskt har regionerna långt ifrån den makt de själva skulle vilja ha, men den har ökat, inte minst efter Maast-

richtfördraget, då Regionkommittén – en rådgivande församling med regionala och lokala politiker – etablerades. Från regionalt håll ses också bekräftandet av subsidiaritetsprincipen som en seger för regionen, då den regionala nivån anses vara den mest lämpliga för att fatta de flesta beslut, åtminstone enligt Regionkommittén. Det regionala ekonomiska och politiska samarbetet har ökat och det finns en uppsjö av regionala organisationer, från de riktigt stora som AER, Assembly of European Regions – en församling med regioner från hela Europa – till mer specifikt samarbete mellan t.ex. maritima, perifera och alpina regioner. Även inom medlemsländerna sker en utveckling där regionen lyfts fram allt mer, nu senast i Storbritannien och Sverige. Också i så kallade transnationella regioner som sträcker sig över flera länder, t.ex. Öresundsregionen, Tyrolen och Barentsregionen har det utvecklats ett allt mer formaliserat samarbete.

På det politiska planet är bland det viktigaste och mest intressanta förekomsten av regionala partier. Regionala partier kan definieras som partier som har sin verksamhet inom ett begränsat subnationellt territorium och som, utifrån en subjektivt definierad gemensam identitet, har krav på viss särbehandling med utgångspunkt från väljarnas "etniska" tillhörighet. Min egen forskning visar att det finns ett drygt 30-tal sådana partier inom den europeiska unionens medlemsländer.

I ett antal länder har dessa partier mycket liten betydelse och har på sin höjd ett fåtal mandat i lokala församlingar. I andra spelar partierna en viktig politisk roll inom den region de verkar. Några få partier har också, som illustrerades i inledningen, lyckats att få inflytande över den nationella politiken, och därigenom indirekt även över EU-politiken. Ett tiotal av partierna finns representerade i Europaparlamentet. Som min forskning också visar uppkommer de flesta regionala partier i områden med en egen identitet, ofta i form av språk, samt att förekomst av någon form av regional arena eller vald församling att verka på är av stor betydelse för regionala partiers möjlighet att agera politiskt. En majoritet av de regionala partierna är av gammalt ursprung och representerar en slags identitetsregionalism. Det finns dock tecken på att en ny, mer ekonomiskt orienterad regionalism växer fram i form av partier som använder region som politiskt verktyg i ett Europa med oklar ansvarsfördelning mellan de politiska nivåerna och en hårdnande kamp om resurser, inte minst mellan regionerna.

Hotar de regionala partierna de traditionella?

Även om en majoritet av de regionala partierna fortfarande är – och under överskådlig framtid kommer att förbli – små, påverkar deras existens de övriga partierna i partisystemet. Ett tjugotal av de regionala partierna sitter i regionala regeringar och ett fåtal har också indirekt eller direkt inflytande nationellt. En intressant fråga för framtiden är hur de traditionella partierna, som redan idag har problem med trovärdighet och medlemstillväxt, kommer att påverkas av de regionala partierna. Riskerar dessa att ta över och göra territoriet till en allt viktigare fråga? Kommer de traditionella nationella partierna att spela ut sin roll? I Italien har Lega Nord tagit över de traditionella partiernas väljare genom att spela på ett missnöje mot etablissemanget och lansera sig som ett nytt alternativ. Med vilka strategier kan de etablerade partierna möta "hotet" från de regionala partierna? När de gröna/ekologiska partierna började etablera sig runt om i Europa fick de traditionella partierna brått att bli miljömedvetna. När debatten om ett kvinnoparti rasade i Sverige inför valet 1994, skyndade sig de etablerade partierna att sätta "varannan damernas" på sina valsedlar och puffa fram kvinnliga kandidater. Kanske blir partierna nu regionaliserade för att därigenom undvika att de regionala partierna växer sig alltför starka? Man kan tänka sig tre olika strategier som de etablerade partierna skulle kunna tillämpa:

- 1 Etablerade partier söker samarbete med de regionala partierna
- 2 De regionala partierna isoleras av de traditionella partierna
- 3 De stora partierna regionaliseras

En första strategi är att "gilla läget" och försöka samarbeta med det regionala partiet och ge det en viss grad av legitimitet och inflytande men också tvinga det att ta ansvar för större beslut och därigenom göra det till en del av etablissemanget.

En andra strategi innebär de att de etablerade partierna försöker isolera det regionala partiet genom att se till att det marginaliseras på den politiska arenan för att deras inflytande skall minimeras. Om det regionala partiet har en vägmästarposition i en regering utan egen majoritet i parlamentet måste nya allianser skapas.

Slutligen är en tänkbar strategi att regionalisera det egna partiet, dvs. bilda regionala avdelningar i hopp om att neutralisera det regionala partiet. En variant på en regional avdelning kan vara att ta över det regionala partiets huvudfråga för att därigenom göra det onödigt.

Dessa strategier behöver i och för sig inte vara ömsesidigt uteslutande, de kan prövas i olika stadier. Det är heller inte självklart att det finns någon universell strategi, troligen varierar de traditionella partiernas agerande beroende på det regionala partiets styrka och mål, den övriga politiska kartan och ett

antal andra nationella faktorer. Låt oss undersöka tre länder med regionala partier som haft inflytande över regeringsmakten för att se vilken strategi som dominerar hos de etablerade partierna.

Italien – Lega Nord's uppgång ... och fall?

Den italienska enandeprocessen inleddes från norr genom att det italienska kungariket utropades 1861. Utropandet följdes av ett blodigt inbördeskrig med ett gradvis enande från norr till söder och förde samman ett antal småstater med ett endast delvis gemensamt språk och historia. "Nu när vi skapat Italien måste vi skapa italienarna" utropade premiärminister Massimo d'Azeglio, ett uttalande som väl illustrerade det nya landets svårigheter. Skillnaden mellan norra Italien, med en historia av fria stadsstater präglade av handel, öppenhet och relativt självstyre, och det fattiga, feodala Syditalien var enorm. Dessutom fanns stora skillnader inom landsändarna med ett flertal språkminoriteter, en konsekvens av historiska gränsflyttningar. I Val d'Aostaregionen talar en stor grupp människor franska, en kvarleva från tiden i det Savojska riket. I Trentino, i Sydtyrolen, finns en stor tysktalande grupp och i regionen Friuli samsas en stor slovensk minoritet med en grupp på ca 400 000 människor som talar friuli eller furlanska. Samtliga språkminoriteter har egna politiska partier med representation i de regionala församlingarna.

Italien är idag indelat i 20 regioner med visst mått av självstyre. Självstyret har successivt utökats sedan 1948 och regionerna förfogar över beslut och lagstiftning som rör sjukvård, skola, transporter, kultur, turism etc. Den fiskala kompetensen är dock mycket begränsad, pengarna kanaliseras i huvudsak via Rom. Parlamentet i Rom har också veto över de lagar som regionerna stiftar om konflikt skulle uppstå.

Lega Autonomista Lombarda bildades i den norditalienska staden Varese 1982 av Umberto Bossi och Roberto Maroni. Bossi var inspirerad av de federalistiska rörelserna i den fransktalande Val d'Aostaregionen och menade att Italien borde bli en federation där de olika regionala identiteterna erkändes och kunde utvecklas. I valet 1984 fick partiet endast några tusen röster, men tre år senare lyckades partiet få en representant i den italienska senaten och fick därmed en nationell plattform. Partiet fortsatte att verka på lokalt och regionalt plan och började etablera sig i framför allt Lombardiet, men också på andra ställen i norra Italien. Partiet höll sin första kongress 1989 och lyckades erhålla två mandat i valen till Europaparlamentet senare samma år. Partiet växte och massmedia började uppmärksamma den gapige partiledaren i norr. Bossis utspel, som ofta var starkt retoriska, demagogiska samt friskt kryddade med svordomar och runda ord, gav ofta rubriker. Politikerna i Rom var alla kor-

rupta dinosaurier som satt i knät på maffian i söder, hävdade han. Flera lokala "legor" bildades i andra norditalienska regioner och de samlades under ett och samma namn – Lega Nord – med Bossi som ordförande 1990. Namnet Lega Nord kommer från medeltiden när en "liga" av norditalienska städer slöt sig samman för att göra uppror mot kejsare Barbarossa på 1160-talet.

Partiets stora genombrott kom under 90-talet då Lega-politiker valdes till borgmästare i flera kommuner. I de nationella valet 1992 fick partiet i genomsnitt 17 procent i de norra regionerna och hela 8,7 procent av de sammanlagda rösterna. Lega Nord gjorde därmed ett succéval som sällan skådats i italiensk historia. Succén upprepades 1994 och ledde till att Lega Nord bildade regering tillsammans med Forza Italia och Alleanza Nazionale, ett samarbete partiet lämnade nio månader senare.

För att förstå Lega Nord's framväxt och expansion är det viktigt att känna till något om det italienska partisystemet. Sedan demokratins införande efter Mussolini och den nya författningen antogs 1948, har italiensk politik dominerats av det kristdemokratiska partiet, Democrazia Cristiana. Kristdemokraterna har varit navet i samtliga regeringsbildningar sedan 1948 och lett 52 koalitionsregeringar, tillsammans med liberaler, republikaner och socialister. Italiens andra stora parti, kommunistpartiet, har systematiskt hållits utanför regeringsmakten, trots att partiet under några år erhöll upp till en tredjedel av de italienska rösterna. I början på 1990-talet påbörjades det totala sammanbrottet i italiensk politik och inom några år hade kristdemokraterna och socialistpartiet upplösts, kommunistpartiet bytt namn, nya partier bildats och ett tusental politiker, politiska tjänstemän och företrädare för näringslivet stod inför rätta i det som kom att kallas *Tangentopoli*, omfattande korruptionsskandaler på högsta nivå.

Lega Nord bygger sin retorik på att framhäva klyftan mellan norra och södra Italien, en historisk skiljelinje som funnits långt innan det italienska enandet 1861. Skillnaderna är historiska, ekonomiska, kulturella och politiska, men det finns också stora skillnader inom Syd- respektive Norditalien. I norra Italien talas ett flertal olika språk och dialekter. De olika delarna har tillhört olika stormakter och det enda som förenar norditalienarna är att de inte är syditalienare samt det ekonomiska välståndet. Ur detta har Lega Nord lyckats skapa en gemensam identitet. Partiet exploaterar gamla fördomar om att syd-länningar är lata, korrupta och mjölkar pengar från det rika nord som därmed hindras i sin utveckling. Myter används friskt och Lega Nord kan ses som ett tydligt exempel på en mer modern och ekonomisk regionalism. Robert Putnams redan klassiska verk, *Den fungerande demokratin*, som visar på de historiska institutionernas betydelse för utvecklingen av demokratiskt fungerade regionala institutioner i Italien, har av Lega Nord setts som "bevis" på att partiet har rätt. Lösningen på Italiens problem består enligt Lega Nord i att landet delas i olika delstater med stora egna befogenheter. De senaste två åren har partiet dock gått ett steg längre och kräver en egen norditaliensk stat.

År 1994 fick Italien en på många sätt unik regering. För första gången sedan 1948 fanns inte kristdemokraterna med, och inte heller de gamla koalitionsparterna liberaler, republikaner, socialister. Den nya regeringen bestod av två nya partier och ett ombildat gammalt, inget utav dem med tidigare regeringserfarenhet. Forza Italia, hade bildats bara några månader innan valet och leddes av finansmannen Silvio Berlusconi, som vunnit väljare genom sina löften att ge ny kurs åt Italien, att få landet på fötter efter den ekonomiska krisen och politisk upprättelse efter alla skandaler. Alleanza Nazionale var ett nybildat parti med det gamla MSI (Movimento Sociale Italiano), neofascisterna i boten. Under partiledaren Gianfranco Fini har Alleanza Nazionale försökt att etablera sig som ett modernt högerparti med det franska gaullistpartiet som förebild. Dessa två gick samman med Lega Nord i något som kom att kallas Frihetspoolen och bildade regering med Berlusconi som premiärminister. Lega Nord fick fyra ministerposter. Efter nio månader lämnade Lega Nord regeringen, officiellt för att partiet förklarade sig missnöjd med Berlusconis sätt att sköta antikorrupsionslagstiftningen. Regeringen föll efter en förtroendeomröstning. Från de interna leden hade Lega Nord fått stor kritik för samarbetet med partierna i Rom, men när regeringen väl föll var många ledamöter kritiska mot att lämna regeringssamarbetet. En grupp Lega-parlamentariker bröt sig ur partiet. Själv har Umberto Bossi sagt att han använde sig av Berlusconi som en "trojansk häst" för att föra in federalismfrågan på den politiska dagordningen.

Under 1995 styrdes Italien tillfälligt av en politiskt obunden regering och i valet 1996 kom den nybildade Olivalliansen, bestående av det nya ombildade vänsterpartiet (majoriteten av det f.d. kommunistpartiet) och progressiva kristdemokrater till makten. Alliansen fick dock inte majoritet och Lega Nord, med stöd av tio procent av väljarna, hoppades än en gång på en vägmästarroll. Romano Prodi, premiärminister fram till Massimo d'Alema bildade regering i oktober 1998, valde att i huvudsak förlita sig på Rifondazione Comunista, kommunistpartiet (vänsterfalangen inom kommunistpartiet som inte accepterade namnbytet), och i andra frågor göra upp med högeroppositionen. Lega Nord har sedan valet blivit allt mer marginaliserat i det italienska parlamentet och också gått tillbaka i lokala och regionala val. Samtidigt har de separatistiska utspelen blivit allt högljuddare och Bossi har till och med antytt vid tillfället att han är beredd att ta till vapen för att bilda sitt Padanien.

Egentligen är det svårt att dra några slutsatser om de traditionella italienska partierna eftersom de inte längre finns. I början på 1990-talet upplöstes samtliga. Den italienska politiska kartan har dock stabiliserat sig förvånansvärt snabbt och vi kan konstatera att gentemot Lega Nord har partierna tillämpat i princip samtliga av de diskuterade strategierna. Inledningsvis, när partiet var litet och koncentrerat till vissa kommuner i norra landsändan, var det ingen som brydde sig om Lega Nord. Partiet var isolerat, kunde växa i fred och fick kraftig draghjälp av den politiska utvecklingen som gav bränsle åt retoriken att

politikerna i Rom var korrupta. Inför 1992 års val var korruptionsaffärerna i full massmedial rullning och kristdemokraterna genomgick de sista dödsryckningarna. Samtliga partier var alltför upptagna med sina interna problem för att ta någon notis om partiet i norr.

Inför valet 1994 öppnade sig möjlighet att för första gången sedan 1948 bilda regering utan kristdemokraterna. Det nybildade Forza Italia och det ombildade Alleanza Nazionale ingick en överenskommelse med Lega Nord där partierna delade upp väljarkären mellan sig – Alleanza Nazionale i söder, Berlusconi i mellersta Italien och Lega Nord i de norra regionerna. Genom att erbjuda samarbete hoppades Berlusconi och Fini att kunna tillgodogöra sig den starka opinion som fanns i norr och därmed minska Lega Nordets betydelse. Strategin var att samarbete skulle leda till att Lega Nord blev en del av etablissemang och därmed tvingas ta ansvar. Efter Lega Nordets avhopp har partiet dock isolerats totalt. Den före premiärministern Romano Prodi tog inte en enda gång Lega Nordets utsträckta hand, Massimo d'Alema kommer inte heller att göra det.

Legas främsta krav, federalismen, har tagits upp av de övriga partierna. I samtliga partiers program nämns federalism i olika ordalag: fiskal federalism, federal inriktning, federalistisk logik etc. Det är oklart vad som menas med de olika formuleringarna men det tycks finnas en vilja att släppa ifrån sig en viss ekonomisk makt till regionerna, däremot bara i begränsad omfattning politisk kompetens. Frågan om Italiens konstitutionella organisation utreds i en stor författningskommission, Bicamerale, som dock hittills inte lyckats få majoritet för några av sina förslag. Lega Nord deltar inte i Bicamerales arbete. Det mesta tyder på att Italien kommer att ta steg i mer federal riktning. Därmed skulle mattan delvis dras undan för Lega Nord, eftersom undersökningar visar att inte ens en majoritet av Lega Nordets egna väljare på allvar vill ha ett fritt Padanien, utan nöjer sig med ett federalt Italien.

Belgien – ett land trots allt

Sedan 1500-talet har det som kom att bli Belgien bebotts av två olika grupper – de protestantiska, holländsktalande flamländarna i norr och de katolska, fransktalande vallonerna i söder. Belgien blev en egen stat 1830 som en konsekvens av det växande missnöjet mot det nederländska styret. I samband med självständighetsprocessen fick det nya landet stort stöd av Frankrike och den fransktalande gruppen växte till en politisk och kulturell elit. Den flamländska nationalistiska rörelsen utvecklades i början på 1900-talet som en protest mot att franskan dominerade språkligt och att den politiska och ekonomiska eliten nästan uteslutande bestod av fransktalande. Det första nationalistiska partiet

bildades 1920 och hade försvaret av det flamländska språket på sitt program. Partiet allierade sig under andra världskriget med nazisterna och kom därför att starkt misskrediteras. Ett nytt parti bildades 1945, Volksunie, med stora framgångar på 70-talet. Partiet krävde en belgisk federation. I slutet på 1970-talet bildades också Vlaams Blok, ett separatistiskt och mycket främlingsfientligt parti som kräver ett fritt och suveränt Flandern med Bryssel som huvudstad.

Den vallonska nationalismen föddes som en reaktion mot de språklagar som fattades 1963 och som fastslog tvåspråkighet för alla tjänstemän inom den högre förvaltningen. Rassemblement Wallon försvarade det franska språket och var dessutom måna om att det då rikare Flandern skulle ta ekonomiskt ansvar gentemot det fattigare Valloniet vars tunga gruvindustri hade drabbats hårt efter 50-talets kol- och stälkris.

Språkfrågan har alltid varit viktig i Belgien och på 1950-talet fick konflikten nytt bränsle. År 1958 inträffade två viktiga händelser. En utlyst nationell generalstrejk genomfördes bara i Valloniet, något som för första gången uppdagade viktiga skillnader mellan folken. Samma år kom de etablerade partierna – socialister, kristdemokrater och liberaler – äntligen överens i den segdragna skolfrågan, en viktig vattendelare i belgisk politik som gällde vilken roll religionen och kyrkan skulle ha i den allmänna undervisningen. När skolfrågan var löst skapades utrymme för andra konflikter att komma upp och språkfrågan blev en sådan. Språkpartier hade bildats i båda landsdelarna och successivt under 60- och 70-talet delade sig de tre etablerade partierna i två delar – en vallonsk avdelning och en flamländsk. Partierna försökte därmed "ta över" de relativt nybildade språkpartiernas program och neutralisera dem.

Volksunie är det äldsta av de idag aktiva regionala partierna i Belgien. Partiet är i huvudsak ett språkparti och har varit ideologiskt "vingligt", ursprungligen ett kristdemokratiskt parti men idag ett mitten-vänsterparti med starka inslag av grön politik. Partiets storhetstid var under 70-talet då det nådde upp till 20 procent, men sedan dess kan man säga att partiet blivit offer för sina framgångar. Fram till 1977 var partiet ett oppositionsparti, men detta år valde partiet att ingå i den nationella koalitionsregeringen tillsammans med kristdemokraterna, socialisterna och de fransktalandes parti, FDF. Regeringen höll bara i drygt ett år och Volksunie fick mycket kritik för att man valde att alliera sig med den belgiska statens representanter. Kritiken ledde till att en utbrytar-grupp bildade Vlaams Blok.

Trots kritiken mot regeringssamverkan, valde Volksunie att också 1988–91, tillsammans med kristdemokrater och socialister, ingå i Wilfred Martens nationella regering. Partiet fick då två ministerposter. När den nya författningen som gjorde Belgien till ett federalt land klubbades, röstade Volksunie med regeringen och har vid flera tillfällen också ingått i regionala regeringar. Federalismen har varit partiets främsta fråga men sedan den genomförts har partiet mist sin huvudfråga och därmed delar av sitt existensberättigande. I det senaste valet fick partiet nio procent av rösterna i Flandern och har nu försökt

profilera sig som ett parti med gröna och feministiska värderingar, som på sikt vill se ett fritt Flandern i ett federalt Europa.

Vlaams Blok har sina rötter i den mycket radikala flamländska nationalismen och bildades 1977 av Karl Dillen under namnet Vlaams Nasjonale Partij. Dillen representerade den falang inom Volksunie som var missnöjd med att partiet "förrådade" den flamländska saken och allierade sig med statens representanter. Genom detta svek hade man, menade Dillen, erkänt och legitimerat den belgiska staten. I november samma år bildades Vlaams Volkspartij och de två partierna gick samman i Vlaams Blok inför valet 1978. Koalitionen fick en representant – Karl Dillen – vald till nationalförsamlingen. Formellt blev Vlaams Blok ett eget parti 1979 och då hade också ett antal mindre nationalistiska rörelser gått med. De olika delarna i Vlaams Blok förenades av en anti-belgisk ideologi och en stor misstänksamhet mot övriga partier. Den belgiska staten kan inte reformeras, den måste avvecklas, eftersom den inte motsvarar idén om ett folk, en stat, en kultur, enligt Vlaams Blok. Partiet kräver därför ett etniskt enhetligt Flandern där icke-européer bör återsändas till sina hemländer och övriga européer assimileras.

Partiet försvarar också traditionella värden som familjen, kyrkans roll, är emot abort och kräver hårdare tag mot brottslingar. Partiets huvudargument är att Belgien är en vasallstat styrt av franska intressen som sålt ut Belgien. Partiet är för europeiskt samarbete men motsätter sig all djupare integration och vill inte att Bryssel skall vara europeisk huvudstad eftersom det hotar den flamländska identiteten.

Samtliga etablerade partier tar avstånd från Vlaams Blok och partiet har inte ingått i någon regional eller nationell regering, även om partiet, på grund av sitt starka stöd, har en slags utpressarroll. Partiet är t.ex. det största partiet i Antwerpen.

Rassemblement Wallon var det första partiet som organiserade det vallonska folket. Partiet bildades 1965 och enade ett antal mindre organisationer som arbetade för en belgisk federation och det franska språkets stärkta ställning. Partiet kan ses som en reaktion mot den allt mer problematiska ekonomiska situationen i Valloniet och flamländarnas intåg i den ekonomiska och politiska eliten. Under 1970-talets första år var partiet det näst största partiet i Valloniet och 1974–1977 ingick *Rassemblement Wallon* i den nationella koalitionsregeringen, något som medlemmarna starkt ogillade. Partiets medlems-siffror och väljartal sjönk. Så småningom splittrades partiet och medlemmarna försvann in i det vallonska socialistpartiet och i miljöpartiet.

Det enda franskspråkiga regionala partiet idag, *Front Démocratique des Bruxellois Francophones*, FDF, bildades 1964. Partiet, som vänder sig till de fransktalande Brysselborna hade stora framgångar på 70-talet och fick t.ex. hela 39 procent i Bryssel 1974. Därefter minskade partiets stöd kraftigt. Sedan 1993 samarbetar partiet med de franskspråkiga liberalerna och kandiderar under samma namn med gemensamt program. Därigenom har väljarstödet ökat

väsentligt, även om det skett på den egna identitetens bekostnad. Partiet vänder sig till alla franskspråkiga belgare, vill värna om det franska språket men har inga territoriella anspråk utan är nöjd med den federala författningen. Partiet är mycket proeuropeiskt och vill se ett federalt EU. Vid två tillfällen har partiet ingått i den nationella regeringen: 1977–78 tillsammans med bl.a. Volksunie, och i den därpå följande koalitionsregeringen 1979–80 tillsammans med kristdemokraterna och socialisterna.

Under slutet på 1980-talet och början på 90-talet genomgick Belgien en decentraliseringsprocess där ekonomisk och politisk makt successivt flyttades över till de tre regionerna, Valloniet, Bryssel och Flandern, och de tre språkgemenskaperna, flamländska, franska och tyska (det finns en tysk minoritet nära tyska gränsen). I juli 1993 blev Belgien formellt en federation. Regionerna och språkgemenskaperna ansvarar för i princip alla politikområden utom utrikespolitik, försvarspolitik, valutafrågor och vissa sociala frågor, t.ex. pensioner.

I det belgiska fallet kan vi, i likhet med Italien, se att de traditionella partierna också här haft varierande strategier för att möta de regionala partierna. Under språkpartiernas storhetstid, 1970-talet, försökte man dels samarbeta i regeringen med Volksunie, *Rassemblement Wallon* och *Front Démocratique des Bruxellois Francophones*. Såväl kristdemokrater som socialister, och senare liberaler, delade sig i två språkavdelningar i hopp om att bromsa språkpartiernas tillväxt. Det mest effektiva visade sig dock vara att ta upp frågan om federalisering, något som i och för sig även de traditionella partierna diskuterat länge. I och med denna författningsändring har både Volksunie och FDF försvagats. RW försvann på grund av interna splittringar. De fransktalande liberalerna har genom sin allians med FDF fått tillgång till en, visserligen liten men ändå viktig väljargrupp, och FDF har fått större organisatorisk stadga genom alliansen. För såväl Volksunie som RW har regeringsamverkan kanske givit vissa sakpolitiska framgångar med det har skadat partiets trovärdighet i väljarnas ögon. Det främlingsfientliga och separatistiska Vlaams Blok har isolerats av samtliga partier.

Spanien – svårt att regera utan katalanerna

Efter Francos död 1975 drabbades Spanien av ett slags självständighetsfeber. Inte bara de så kallade historiska regionerna – Katalonien, Galicien och Baskien – utan även de övriga delarna i Spanien plockade fram flaggor, gamla symboler, dialekter etc. och krävde autonomi. Så fort den spanska nya demokratiska författningen var antagen och partierna hade legaliserats, började partierna att bilda olika regionala avdelningar. Utvecklingen var förstas en reaktion mot den starka centralism som rått under Francos 40 år vid makten, men

också en del av den regionalistiska väg som svepte över Europa under 70-talet. Franco ansåg att regionala rörelser och yttringar hotade den spanska staten och förbjöd regionala politiska institutioner, regionala språk och allt som var "ospanskt". Det blev brottsligt att tala baskiska och katalanska, böcker på dessa språk brändes, skolor stängdes och regionala kulturinstitutioner avskaffades.

Spanien, som under Franco varit en av västvärldens mest centralistiska stater, decentraliserades snabbt under 70-talets andra hälft. Maktkoncentration skulle i fortsättningen undvikas och det var viktigt att de nya institutionerna vann förtroende, samtidigt som de olika minoritetskraven skulle tillgodos. Landet delades in i 17 autonoma gemenskaper, *comunidades autonomas*. Samtliga autonomier fick rätt att organisera sig och upprätta egna parlament, regering och institutioner. Fyra regioner gavs "speciell autonomi": Galicien, Katalonien, Baskien och Andalusien. Numera har även Kanarieöarna och Valencia speciell autonomi. De historiska språken – baskiska, katalanska och galiciska – blev officiella språk i sina respektive regioner, tillsammans med spanskan. Den speciella autonomin ger maximal kompetens, dvs. beslutsbefogenhet över alla områden som inte exklusivt förbehålls staten (t.ex. utrikespolitik, valutapolitik, migrationspolitik, försvar). Den ekonomiska autonomi är dock förhållandevis begränsad. En majoritet av de lokala och regionala skatter som tas in går till staten för att sedan delas ut till regionerna. Dessutom finns en slags statlig solidaritetsfond som kanaliserar pengar från de rikare regionerna till de fattigare.

Spanien har sedan demokratiseringen kännetecknats av ett dualistiskt politiskt system. Under de första åren stod striden mellan premiärminister Adolfo Suarez mittenkoalition Union Centro Democratico, UCD, och Felipe Gonzales socialistparti, Partido Socialista de los Obreros Españoles, PSOE. UCD styrde Spanien fram till 1982 då PSOE och Gonzales kom till makten. Efter valförlusten försvagades och upplöstes UCD och så småningom började högerpartiet Alianza Popular etablera sig som ett regeringsalternativ. Partiet bytte namn 1989 till Partido Popular och vann de nationella valet i mars 1986. Partiledaren José Maria Aznar blev ny premiärminister.

I princip i samtliga 17 autonoma regioner i Spanien finns regionala partier, de viktigaste i de historiska regionerna. I Katalonien går konflikten med Madrid långt tillbaka i tiden. Under 1200-talet var Katalonien en stormakt i allians med Aragonien och dominerade därmed stora delar av Medelhavet. Under denna tid fanns välutvecklade politiska institutioner. Katalanskan som språk har spårats till 800-talet och talas idag i Katalonien, på Mallorca och i Andorra. Den katalanska nationalismen föddes i sin moderna form under 1800-talet. Den hämtade sin näring från historien men också från den aktuella debatten där det mer utvecklade Katalonien gärna ville ha en ekonomisk och politisk ledande roll i Spanien. År 1901 bildades det första katalanska partiet, Lliga Regionalista. Under några år på 1930-talet var Katalonien självstyrande med en egen president, en regering och en församling samlade under *la*

Generalitat, det historiska namnet på de katalanska ständerna. Efter inbördeskriget upplöstes dessa institutioner och de flesta katalanska politiker gick i exil, fängslades eller mördades.

Katalanismen idag består av två huvudläger, den mer pragmatiska som leds av det regerande mitten-höger partiet CiU – *Convergència i Unió* – och Kataloniens president Jordi Pujol. CiU, som är en koalition mellan två partier, kämpar för det katalanska språket och maximal autonomi för de katalanska institutionerna men vill verka inom Spanien med så stort inflytande över den nationella och europeiska politiken som möjligt. Partiet har cirka 40 procent av rösterna i Katalonien. Den andra linjen representeras av ERC – *Esquerra Republicana de Catalunya* – ett vänsterparti från 1930-talet som på sikt vill se ett självständigt Katalonien. Vid sidan av ERC finns en del mycket små separatistiska rörelser utan politiskt inflytande. Katalonien har idag ingen väpnad rörelse som i Baskien. Utöver CiU och ERC har de katalanska socialisterna, Partit dels Socialistes de Catalunya, PSC – en regional avdelning av de nationella socialistpartiet PSOE. PSC spelar en viktig roll som oppositionsparti i Katalonien och är dessutom största parti i en majoritet av de katalanska kommunerna, inklusive Barcelona.

CiU har dominerat katalansk politik sedan det första autonoma valet 1980 och Jordi Pujol har varit regionens president lika länge. Men partiet har även haft inflytande nationellt vid ett flertal tillfällen. Den nationella kristdemokratiska regeringen 1979–1982 var beroende av katalanskt stöd för att regera. Den socialistiska regeringen under Felipe Gonzales regerade genom en pakt med katalanerna 1993, en pakt som CiU bröt 1995 och därmed tvingade fram nyval, ett år för tidigt. Under tiden hann dock CiU driva igenom att 15 procent av de regionala inkomstskatterna skulle stanna i regionen. Till följd av de många affärer och korruptionsskandaler som drabbat den spanska PSOE-regeringen och personer i dess närhet, vågade inte CiU riskera att fortsätta att stödja regeringen av rädsla för att själva dras med i smutsen. I de autonoma katalanska valen samma år hade CiU gått tillbaka. I valet 1996 bröt det konservativa partiet Partido Popular 14 år av socialistiskt styre, men lyckades inte heller få egen majoritet. Efter segdragna förhandlingar kunde partiet bilda regering, och fick majoritet i parlamentet efter att ha slutit en pakt med CiU, det baskiska nationalistpartiet PNV och de kanariska nationalisterna. CiU har dock aldrig ingått i någon regering men ställt hårda krav för sin samverkan. Inför pakten 1996 krävde CiU att Katalonien skulle få behålla 30 procent av sina egna skatteinkomster, införandet av en regional polis, större makt över katalanska flygplatser och hamnar, samt medbestämmande i EU-frågor.

Även den baskiska nationalismen har en lång historia och i det ursprungliga Baskien ingick, förutom nuvarande Baskien, även Navarra och tre franska provinser. Det var dock framför allt språket, inte territoriet, som förenade baskerna. Under några decennier på 1800-talet var Baskien i princip helt självständigt, något som reglerades av speciella fribrev och lagar, så kallade *fueros*.

Regionen var en av de tidigast industrialiserade i Spanien och dominerades då som idag av tung industri, främst gruvdrift. Liksom Katalonien hade Baskien egna institutioner under 1930-talet, något som Franco sedan upplöste och förbjöd. I slutet på 1950-talet bildades ETA av några studenter med syfte att försvara och återupprätta det baskiska språket. Under 60-talet radikaliserades verksamheten, inspirerad av befrielseströrelserna i tredje världen, och ETA:s mål blev inriktat på att med våld befria Baskien från Spanien. Inledningsvis genomfördes attentat mot materiella symboler för "förtryckarstaten" – polishus, banker, domstolar – men så småningom blev även individer måltalvlor. Rörelsens första stora "framgång" blev attentatet mot Francos premiärminister Luis Carrero Blanco i december 1973. ETA:s verksamhet har fortsatt även efter demokratiseringen och organisationen är ansvarig för minst 800 liv. Det senaste åren har offren varit konservativa lokalpolitiker. Sedan september 1998 råder dock vapenvila. ETA:s politiska gren, *Herri Batasuna*, bildades 1978 och kräver också det en egen baskisk stat där Navarra ingår. Partiet har haft runt 15 procent i Baskien och ett fåtal mandat i den spanska nationalförsamlingen, platser som partiet dock aldrig upptar eftersom man inte erkänner den spanska staten.

Det baskiska nationalistpartiet, *Partido Nacional Vasco*, PNV, bildades 1893 och motsatte sig starkt alla tendenser till modernisering i Baskien. Endast "etniskt renrasiga" basker fick vara med i detta parti som försvarade kyrkan, monarkin och de baskiska lagarna. Under Franco förmäddes inte partiet att vara ett kraftfullt oppositionsparti men återuppstod igen efter hans död, nu som ett mer modernt kristdemokratiskt parti. Partiet har dominerat baskisk politik, i koalition med det baskiska socialistpartiet, Partido Socialista Euskadi, PSE, en regional avdelning till det nationella PSOE.

Förutom Navarra har ingen region så långtgående autonomi som Baskien, som bland annat får behålla i princip samtliga skatteinkomster. PNV ingick tillsammans med CiU i pakten med Partido Popular i april 1996 men har nu lämnat samarbetet.

Galicien har ingen egen historia av självständighet men den nationella rörelsen har sina rötter i 1840-talet då en militärrevolt inträffade och utropade galicisk självstyre. Upproret slogs ned och därefter har nationalismen främst varit inriktad på försvar av språket och kulturen. Under 30-talet togs ett författningsförslag fram om galiciskt självstyre men inbördeskriget kom i vägen innan det spanska parlamentet hann rösta om frågan. Det galiciska språket utvecklades ur portugisiska på 1500-talet. Franco var själv från Galicien och regionens elit var väl involverad i statens styre, något som kan förklara avsaknaden av nationalistiska rörelser under och efter Franco. Galiciens är och har varit en fattig region dominerad av fiske och jordbruk. Galiciens idag enda överlevande nationalistparti är *Bloque Nacionalista Gallego*. Partiet vill på sikt ha en egen galicisk stat även om detta krav nu är starkt nedtonat. Andra viktiga frågor är stöd till språket och kulturen samt ökad andel av de spanska skatteinkomsterna. Partiet har kraftigt ökat sitt stöd på sistone och fick i det autonoma valet

1997 25 procent i Galicien. BNG har två representanter i den spanska nationalförsamlingen.

Även i övriga spanska regioner finns regionala partier. De flesta verkar i allians med regionala varianter av PSOE eller PP men på Kanarieöarna finns ett stort nationalistiskt parti, *Coalición Canaria* som är en koalition av fem mindre partier från mitten- och vänsterfältet. Koalitionen slår vakt om den specifika kanariska identiteten och kräver mer ekonomiska resurser till ögruppen. Partiet har fyra mandat i den spanska nationalförsamlingen och ingår i den nationella regeringspakten från 1996. Andra regionala partier av viss betydelse finns i Andalusien, Aragonien, Asturien, Valencia, Cantabrien och på Mallorca. De flesta av dessa har ingått i de regionala regeringarna och några av dem har också ett par mandat i det spanska parlamentet.

I Spanien är politiken fortfarande präglad av landets fyrtio år av diktatur. Från centralt håll uppmuntrades regionalt självstyre och regionala politiska organisationer. Socialistpartiet har tidigt organiserat sig i regionala avdelningar, något Partido Popular undvikit. Sedan 1989 har inget nationellt parti fått majoritet i det spanska parlamentet och därmed har det visat sig att de två stora partierna är beroende av de mindre, regionala. Åren 1989 till 1993 klarade PSOE att regera trots att partiet inte hade majoritet tack vare att ledamöterna från Herri Batasuna inte deltog i parlamentsarbetet. Särskilt det katalanska CiU har därvid fått ett stort inflytande, betydligt större än vad det "förtjänar" med sina fem procent av de nationella rösterna. Redan 1979–82 räddades det sönderfallande kristdemokratiska partiet av katalanerna och 1993–1995 var PSOE-regeringen beroende av deras stöd. Samma situation inträffade för den nyvalde premiärminister Aznar 1996. Även om beroendet av katalanerna särskilt inte är något partierna önskar har CiU ändå visat sig vara ett pragmatiskt och ansvarsfullt parti som också kan delta i nationella politiska frågor. De katalanska väljarna har hittills stött CiU:s strategi att alltid vara med vid köttgrytorna. Partiet är dock mycket beroende av sin partiledare och det är svårt att förutspå vad som kommer att hända med CiU efter att Pujol har lämnat. Att isolera de regionala partierna har inte varit möjligt, särskilt inte som partier som CiU, PNV, BNG och CC får mellan 25 och 40 procent i sina respektive regioner.

Spanien ett av de få länder där de regionala partierna verkligen har inflytande och där de nationella partierna tvingas ta hänsyn till dem. De traditionella partierna har delvis bildat regionala avdelningar som samarbetar med de i antal växande regionala partierna. CiU har haft direkt inflytande över regeringsmakten och också sett till att frågor som rör regionerna och deras roll ständigt finns på dagordningen. De etablerade spanska partierna har varit mer villiga att decentralisera politisk makt till regionerna än ekonomisk. Samtidigt har missnöjet med skattepolitiken och den nationella solidaritetsfonden ökat hos de mer välbärgade regionerna. Den katalanska regionen tillhör en av de rikaste i landet och de utländska investeringarna förläggs till 80 procent i Madrid

eller Katalonien. CiU har därför en utpressningsposition gentemot Madrid. De fattigare regionerna, som Galicien, vill samtidigt ha större del av den gemensamma kakan. Detta skapar stora krav på balansgång för de nationella partierna. Frågan om federalism förs fram av bland annat det katalanska socialistpartiet och vänsterpartiet Izquierda Unida. Förslaget fanns även i samband med demokratiövergången och utarbetandet av den nya författningen 1978. CiU har dock avvisat federalism som tänkbar lösning. Spanien står inte inför några överhängande konstitutionella reformer även om de självständiga regionernas roll ständigt är föremål för komplicerade tolkningstvister.

Regionala partier i övriga länder

Utöver de tre länder som har diskuterats ovan, finns regionala partier även i Storbritannien, Frankrike, Tyskland, Nederländerna, Danmark och Finland. De är dock av varierande storlek. I Nederländerna verkar i norr ett litet parti, *Fryske Nasjonale Partij*, som kämpar för det friskiska språket och kulturen. Partiet har inte mer än cirka fem–sex procent i provinsen men lyckades 1995 erhålla en borgmästarpost. Nationellt har partiet inget inflytande.

Vid den dansk-tyska gränsen i Schleswig finns ett parti på vardera sida statsgränsen som representerar den tyska respektive danska minoriteten. I Tyskland har *Südschleswigsche Wählerverband*, SSW, ett par mandat i delstatsparlamentet men i Danmark är *Schleswigsche Partei* mycket litet. I Bayern i Tyskland dominerar politiken av CSU som sedan 1982 agerar i koalition med det nationella kristdemokratiska partiet CDU. Partiet kan dock ses som en högerflygel till CDU och inte som ett regionalt parti.

I Finland har det *Svenska folkpartiet* varit koalitionspartner i ett flertal av de finska regeringarna sedan 1917 och därmed kan partiet sägas ha haft ett visst inflytande på den finska politiken, trots att partiet bara har stöd av drygt fem procent av väljarkåren.

I Storbritannien finns två stora minoriteter med politiska rörelser – i Skottland och i Wales. *Plaid Cymru* bildades 1925 och kämpade för det walesiska språket och kulturen samt krävde politisk självstyre. Idag vill partiet ha självstyre inom Storbritannien och ser även ett federalt EU som en möjlighet för Wales. Det skotska nationalistpartiet *Scottish National Party*, SNP bildades 1934 och har sedan dess med varierande framgång kämpat för ett självständigt Skottland. På 70-talet hade partiet stora framgångar i samband med att man upptäckte olja utanför den skotska kusten. Under 80-talet gick partiet tillbaka men det har under 90-talet ryckt upp sig igen. Både Skottland och Wales har ett antal vikta platser i Westminster, där SNP och Plaid Cymru finns representerade. SNP och Plaid Cymru har emellertid aldrig varit i närheten av rege-

ringsmakten, delvis beroende på det brittiska majoritetsvals-systemet som (oftast) skapar stabila enpartiregeringar. Labour har länge kämpat om de i huvudsak vänsterröstande väljarna med SNP och Plaid Cymru. Sedan Labour kom till makten i maj 1997 har Tony Blair delvis försökt möta önskemålen från regionerna genom att föreslå att ett skotskt parlament och en walesisk församling upprättas år 2000. Förslagen antogs efter en folkomröstning i Skottland och Wales i september 1997. Decentralisering och regionalisering diskuteras även allmänt i Storbritannien.

Frankrike är kanske det EU-land med flest minoritetsspråk inom sig och det finns många mycket små organiserade regionala rörelser. Den starkaste politiska regionalismen finns på Korsika och i Bretagne. På Korsika för organisationen FLNC (*Fronte di Liberazione Nazionali di a Corsu*) sedan 70-talet en väpnad och stundtals blodig kamp för korsikanskt självstyre. Koalitionen *Corsica Nazione* antas stå FLNC nära och samlar en knapp femtedel av rösterna på ön. Korsikas regionparlament har en speciell status med lagstiftnings- och beskattningsrätt. I Bretagne finns en gammal historisk-nationalistisk rörelse, främst engagerad i den bretonska kulturen och språket. Det lilla partiet *Union Démocratique Bretonne* har endast mandat i några lokala församlingar men lyckades 1989 få ett mandat i Europaparlamentet, i koalition med det franska miljöpartiet. Partiet vill bl.a. ha "korsikansk" status för Bretagne och rätt att undervisa på bretonska i skolorna.

Regionala partier – här för att stanna

I flera av de västeuropeiska länderna har regionala partier haft indirekt eller direkt påverkan på den nationella regeringsmakten. Tydligast är detta i Belgien, Italien och Spanien, och i viss mån Finland. De traditionella partierna har som vi sett tillämpat olika strategier för att bemöta "hotet" från regionerna, det finns inget tydligt mönster. Den första strategin, samarbete, har förekommit i alla länder. I Italien samarbetade Forza Italia och Alleanza Nazionale med Lega Nord för att kunna bilda regering i en för Italien unik situation. Fram till dess hade de etablerade partierna knappast tagit Lega Nord på allvar. I Belgien har socialister och kristdemokrater vid ett par tillfällen haft med Rassemblement Wallon, Volksunie och Front Democratique des Bruxellois Francophones i regeringen. I Spanien har de två stora nationella partierna, PSOE och PP, tvingats samarbeta, med framför allt de katalanska nationalisterna för att få stöd för sin regeringspolitik. Regeringssamarbete bidrar till att ge de mindre regionala partierna legitimitet men har också i flera fall (Lega Nord, Volksunie, RW, FDF) visat sig vara förödande för partierna själva eftersom de fått stark intern kritik för att de "sält sig" till etablissemangen. Behovet av att samarbeta

med mindre partier är givetvis störst i länder med proportionella valsystem där koalitionsregeringar är vanliga.

Isolering, den andra strategin, har också förekommit. I Italien har Lega Nord efter regeringsavhoppet i december 1994 isolerats och nonchalerats av de andra partierna. Partiet har inget som helst parlamentariskt inflytande och inget parti vill samarbeta med dem. I Belgien har framför allt det extrema Vlaams Blok isolerats. Isolering har inte förekommit i Spanien annat än att samtliga partier, såväl de nationella som de regionala, tagit avstånd från ETA och deras politiska parti Herri Batasuna.

Den tredje strategin, regionalisering eller anammande av regionala partiers hjärtefrågor, har också visat sig vara ganska effektiv. I Italien har samtliga partier tagit till sig Lega Nords huvudfråga, federalismen, och gjort den till sin. Inget konkret har ännu kommit ur de konstitutionella reformförslagen, men mycket talar för att Italien kommer att förändras i federal riktning. I Belgien har samtliga av de tre stora partierna regionaliserats och kandiderar i varsitt språkområde. Det finns idag inga nationella partier i Belgien. Regionaliseringen var delvis ett svar på uppkomsten av de rena språkpartierna. Även i Belgien har de stora partierna gjort federalismfrågan till sin och reformen genomfördes i bred enighet 1993. Efter det har de små språkpartierna haft bekymmer. De vallonska liberalerna gick steget fullt ut och allierade sig med FDF. I Spanien har framför allt socialistpartiet bildat regionala avdelningar, något som dock inte minskat antalet regionala partier. Eftersom de spanska regionala partierna har olika krav, stundtals ganska otydliga, har det varit svårt för PSOE och PP att tillmötesgå dem, annat än genom tvång i samband med regeringsuppställningar.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att de territoriella frågorna är starkt närvarande i många västeuropeiska länders politik. Regionalismen har olika dimensioner, där identitetsaspekten handlar om rätten till språk och historia. De politiska kraven handlar om ökat politiskt inflytande, också över den nationella politiken. Den politiska makten har delvis ökat för regionerna både inom nationalstaten och inom det europeiska samarbetet. Förutsättningarna för politisk makt på hemmaplan beror till exempel på tillgång till en regional arena och på valsystemet, där ett proportionellt system ofta leder till svårigheter att skapa regeringsmajoriteter och därigenom öppnar för vägmästarpartier att utöva politisk utpressning. I takt med integrationsprocessens utveckling, internationaliseringen och nationalstaternas förändrade roll, kräver många regioner utökad politisk plats på den europeiska arenan. Bryssel är ibland mer relevant än den gamla huvudstaden, och många regionala partier har en vision om ett regionernas Europa där regionala politiker finns representerade i gemensamma europeiska institutioner. Ekonomiskt handlar kraven om att dels kontrollera och utöka de resurser som finns i regionen, dels få inflytande över hur de nationella resurserna skall användas. Här är den fiskala politiken av central betydelse, dvs. hur de gemensamma skatterna fördelas inom en stat. Formella politis-

ka befogenheter som inte motsvaras av finansiella resurser riskerar lätt att urholkas, något som innebär att skattepolitiken egentligen avgör graden av politisk autonomi. De rika regionerna vill helt naturligt ha ökad kontroll över sina skattepengar medan de fattiga vill ha större del av de gemensamma tillgångarna. För de nationella politiska partierna handlar det om att hitta en balansgång – att tillfredsställa olika regionala krav i den mån det går och samtidigt se till det gemensamma intresset. Tilltron till EU:s försök att utjämna de regionala skillnaderna genom strukturpolitiken kommer inom kort att sättas på prov. Utvidgningen och genomförandet av Agenda 2000, som bl.a. innebär en rejäl reformering av regionalstödet, kan leda till ökad regional konkurrens om minskade resurser. Frågan blir än mer komplicerad om den gemensamma valutapolitiken så småningom leder till en harmoniserad skattepolitik.

De regionala partiernas viktigaste insats har bestått i att de i flera länder har fått upp de regionala frågorna på den nationella politiska dagordningen. Det handlar om språk- och kulturpolitik men också om decentralisering av politiska befogenheter och ekonomi. Lega Nords retorik är i huvudsak inriktad på att Norditalien ska slippa bidra till övriga Italien. På samma sätt anser CiU att Katalonien bidrar för mycket till övriga spanska regioner. Bland de fattigare regionerna finns en omvänd oro att inte få del av gemensamma resurser. Mycket talar för att den ekonomiska regionalismen kommer att öka, i vissa fall kanaliserad genom regionala partier.

Även om vi kan skönja en generell federaliseringstendens i de undersökta länderna, finns det inte någon enhetlig strategi för att hantera de regionala partierna. På sikt måste nog dock de traditionella partierna delvis regionaliseras för att möta de olika behoven som finns i regionerna och jämka ihop motstridiga krav. Man kan tänka sig en utveckling där partisystemen ser olika ut på lokal, regional och nationell nivå med olika typer av partier i alternativa samarbetskoalitioner.

Det kan förvisso vara besvärligt för etablerade partier att inte få egen majoritet och tvingas söka stöd hos regionala partier, men de senares inflytande är förhållandevis litet. De används som koalitions- och regeringspartner bara så länge de uppträder ansvarsfullt. Deras väljarstöd är trots allt begränsat. Alltför extrema partier straffas ut av de etablerade, något som fallet Lega Nord och Vlaams Blok visar. Ingenting tyder dock på att regionala partier i allmänhet kommer att försvinna, snarare tvärtom. Det återstår att se om deras inflytande på EU-nivå kan komma att bli större än det hittills varit på nationell nivå.

Källor och litteratur

Den som vill fördjupa sig i diskussioner om regionens roll i Europa kan t.ex. läsa Janerik Gidlund och Sverker Sörlin, *Det europeiska kalejdoskopet* (Stockholm: SNS Förlag, 1993), Christopher Harvie, *The rise of regional Europe* (London: Routledge, 1994), Michael Keating, *State and regional nationalism* (Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf, 1988), Jean Labasse, *L'Europe des régions* (Paris: Flammarion, 1991) eller Lisbeth Lindeborg, *Regionalt samarbete i Europa med tyska erfarenheter* (Stockholm: Fritzes Förlag, 1995).

Regionala partier diskuteras i en klassisk uppsats av Derek Urwin, "Harbinger, fossil or fleabite? Regionalism in the West European party mosaic" i Daalder och Mairs bok *Western European Party Systems* (London: SAGE Publications, 1983). Se även Cecilia Malmström, *Regionen, makten och härligheten. Regionala partier i Västeuropa* (Stockholm: SNS, 1998) och de Lieven de Winter och Huri Türsan, *Regionalist parties in Western Europe* (London: Routledge, 1998).

Den som vill veta mer om Lega Nord och italiensk politik kan dels läsa Umberto Bossis egna böcker eller ta del av den kände Lega-forskaren Ilvo Diamantis arbeten, t.ex. *La Lega* (Roma: Donzelli Editore, 1993) eller *Il male del Nord. Lega, localismo, secessione* (Roma: Donzelli Editore, 1996). Utvecklingen i Italien beskrivs i den italienska politiska årsboken *Italian politics*, som årligen ges ut av Istituto Cattaneo och som innehåller uppsatser på engelska om det senaste i italiensk politik. Robert Putnams *Den fungerande demokratin*. (Stockholm: SNS, 1996) ger ett intressant, om än inte okontroversiellt, perspektiv på nord-sydkonflikten i Italien.

Två böcker om belgisk politik kan rekommenderas: John Fitzmaurice, *The politics of Belgium – a unique federalism* (London: Hurst, 1996) och Pascal Delwit och Jean-Michel De Waele, red. *Les partis politiques en Belgique* (Bruxelles: Université de Bruxelles, 1996).

Den som är intresserad av spansk och katalansk politik kan t.ex. läsa Albert Balcells *Catalan nationalism – past and present* (London: Macmillan, 1996) eller Daniele Conversi, *The Basques, the catalans and Spain* (London: Hurst, 1997) eller Cecilia Malmström, *Tjugo år senare. Spanien efter Franco*. Världspolitikers Dagfrågor 96:1 (Stockholm: Utrikespolitiska institutet, 1996).

Flera av de här diskuterade partierna har också egna hemsidor på Internet, som kan studeras för den intresserade. Pröva t.ex. följande webb-adresser:

Bloque Nacionalista Gallego: <http://vir.ml.org/bngou/>

Coalición Canaria: <http://www.develnet.es/coalicion-canaria/>

Convergència i Unió: <http://www.convergencia.org/>

Corsica Nazione: <http://www.corsica-nazione.com/>

Front Démocratique Francophone: <http://www.synec-doc.be/fdf/obj.htm>

Lega Nord: <http://www.leganord.org/>

Scottish National Party: <http://www.snp.org.uk>